AVİM
AVRASYA İNCELEMELERİ MERKEZİ
CENTER FOR EURASIAN STUDIES

AVİM Yorum • No: 2018 / 33 • Nisan 2018

AVİM, TTK, RUS TARİH KURUMU VE RUSYA BİLİMLER AKADEMİSİ ŞARKİYAT ENSTİTÜSÜ İŞBİRLİĞİ İLE MOSKOVA'DA 'I. DÜNYA SAVAŞI VE XX. YÜZYILIN BAŞINDA TÜRK-RUS İLİŞKİLERİ' BAŞLIKLI KONFERANS HAKKINDA DEĞERLENDİRME YAZISI

AVİM

Rus Bilimler Akademisinin Şarkiyat Enstitüsü, Rus Tarih Kurumu (RTK), Türk Tarih Kurumu (TTK) ve Avrasya İncelemeleri Merkezinin (AVİM) ortak olarak düzenlediği I. Dünya Savaşı ve XX. Yüzyılın Başlarında Türk-Rus ilişkileri başlıklı sempozyum, Türk ve Rus bilim adamlarının katılımıyla 4-5 Nisan 2018 tarihlerinde Moskovada gerçekleştirilmiştir. Bilim adamları arasındaki karşılıklı diyalog ve bilgi alışverişinin sağlanması ve iki ülke arasındaki iyi ilişkilerin sağlamlaştırılması amacıyla toplanan çeşitli bilim adamları tarihi, siyasi, ekonomik ve sosyolojik açıdan Türk-Rus ilişkilerini farklı boyutlarıyla ele almışlardır. RTK Başkanı Konstantin Mogilevsky ve TTK Başkanı Refik Turanın yaptığı açılış konuşmalarının ardından, Devlet Arşivleri Genel Müdürü Uğur Ünal Türk-Rus ilişkilerine dair Türkiyedeki devlet arşivlerinde bulunan belgeler üzerine aydınlatıcı bir bildiri sunmuştur. Rus Bilimler Akademisinin Şarkiyat Enstitüsünden Profesör Dmitriy Vasilyev ise bildirisini Türkçe yapmış ve savaş sırasında işgal edilen Türk topraklarında çıkan Rus gazeteleri üzerinden bölgedeki koşullar ve yaşam şartları üzerinde durmuştur. İncelediği kaynaklarda bölgenin Türk halkının Ermenilerin soygun ve katliam gibi faaliyetlerinden sıkça şikâyet ettiği ve Rus makamlarının da bu şikâyetlere hak verdiği bilgisine ulaştığını söyleyen Profesör Vasilyev, birebir münasebetlerde bulunan Ruslar ve Türklerin birbirilerini daha iyi anladığını ve zamanla karşılıklı sempati geliştirdiklerini belirtmiştir. Moskova Devlet Üniversitesinden Profesör Mihail Meyer ise bildirisinde son dönem Osmanlı ve Rus ilişkilerinin bir çerçevesini çizmiş ve iki ülkeyi savaşa götüren süreci özetlemiştir. Benzeri bir şekilde Şarkiyat Enstitüsü üyesi Profesör Svetlana Oreşkova ise tarih boyunca gerçekleşen Türk-Rus savaşlarının genel bir çerçevesini sunduktan sonra, Birinci Dünya Savaşının bu savaşlar arasındaki özel yerine değinmiştir. Şarkiyat Enstitüsünün genç üyelerinden Andrey Boldyrev ise 1908 öncesi Rusyanın Türk Boğazlarına ilişkin politikasına dair bir bildiri sunmuştur. Moskovada bulunan Kültürel ve Doğal Miras Enstitüsü üyesi Evgeniy Bahrevskiy ise konuşmasında Rusların kolektif hafızasında ve Rus edebiyatında Türkler hakkındaki bazı değer ve önyargılar üzerine oldukça ilginç ve aydınlatıcı bir bildiri sunmuştur. Moskovada Misafir öğretim üyesi olarak görev yapan Mehmet Perinçek ise Çarlık Rusyanın istihbarat belgelerinde Ermenilerin Birinci Dünya Savaşı arifesindeki faaliyetleri üzerine bir bildiri sunmuştur. Rus Bilimler Akademisi üyesi Velihan Mirzehanov ise Rus tarih literatüründeki yaygın kanaatin aksine, İttihat-Terakki hükümetinin savaşa giriş kararının Pantürkizm gibi ideolojilerin ya da herhangi bir yayılmacı siyasetin ürünü

olmadığının, Osmanlı İmparatorluğunun içinde bulunduğu siyasi yalnızlıktan çıkmak için gerekli görülen rasyonel ve jeopolitik ihtiyaçlara dayanan bir karar olduğunun altını çizmiştir. Ayrıca savaş sırasında Doğu Anadoluda yaşanan şiddet olaylarının ise merkezi devlet otoritesinin zayıflaması ve devletin güç kullanma tekelini kaybetmesi sonucu ön plana çıkan yerel aktörlerin inisiyatifleri sonucunda yaşandığına dikkat çekmiştir. Rus Bilimler Akademisi üyesi Tatyana Kotyukova ise savaş sırasında Panislamizm gibi ideolojilerin 1916da Orta Asyada meydana gelen Müslüman ayaklanması ile ilişkisini irdelemiştir. Samsun On Dokuz Mayıs Üniversitesinden İbrahim Tellioğlu ise savaş sırasında gerçekleşen Rus işgalinin Doğu Karadeniz Bölgesine olan etkilerini ele alan bir sunum yapmıştır. Tellioğlunun verdiği bilgilere göre Şubat 1916dan itibaren Doğu Karadeniz Bölgesinde işgale uğrayan bölgelerden yaklaşık 340 bin Türk işgalde olmayan bölgelere doğru göç ederek kaçmaya çalışmış ancak bunlardan 240 bini göç sırasında hayatını kaybetmiştir. Tellioğlu ayrıca işgal bölgesinde yaşayan ve buradan kaçan halkın ise Ruslardan ziyade Ermeni ve Rumların yaptığı işkence ve katliamlardan şikâyetçi olduğunu belirtmiştir.

Kazan Federal Üniversitesinden Dilara Usmanova ise sava sırasında Rus Dumasında görev yapan Müslüman milletvekilleri üzerine bir bildiri sunmuştur. Birinci Dumada 25 ve ikinci Dumada ise 36 milletvekili çıkarabilen Rusya Müslümanları yapılan bir dizi değişiklik sonrasında üçüncü Dumada ancak 7 milletvekili çıkarabilmişti. Sayılarının azlığı nedeniyle Dumada bir siyasi parti kuramayan Müslüman milletvekilleri Dumada Müslüman fraksiyonu olarak tanınıyordu. Savaş sırasında Dumanın sık sık tatil edilmesi sebebiyle Müslüman halkların sıkıntılarını dile getirmek için yeterli tartışma ortamının olmaması bu milletvekillerinin işlerini bir hayli zorlaştırmaktaydı. Osmanlı ve Rusya arasında savaşın başlamasıyla Rusya Müslümanları oldukça zor bir konumda kalmışlardı ve kendileri üzerinde şüpheler, takip ve kontroller oldukça sıkılaştırılmıştı. Halkın yaşadığı bu tür sorunları temsil etmek ve çözmek isteyen milletvekilleri faaliyetlerini büyük projelerden çok pragmatik ve halkın gündelik sorunlarını çözmeye yönelik alanlara kaydırmışlardı. Kazan Federal Üniversitesinden başka bir katılımcı olan Doç. Dr Kamil Ahsanovun bildirisi ise Rusya Müslümanları ve Balkan Savaşları üzerine idi. 1908 Jön Türk devriminin Tatarlar üzerinde büyük etki yarattığına dikkat çeken Ahsanov, bu dönemde Kazanda oldukça fazla sayıda gazete dergi ve kitap yayının çıktığını belirtmiştir. Bu gazeteler Jön Türk devrimi, Trablusgarp Savaşı (1911) ve Balkan Savaşlarını (1912-1913) oldukça yakından takip etmekteydi ve bazı gazeteciler ise İstanbulu ziyaret ederek önemli devlet adamları ile mülakatlar yapmaktaydı. Ahsanova göre bu gazeteler Balkan Savaşlarını bir facia olarak yorumlamakta ve bağımsız tek Müslüman Devleti olan Osmanlının yıkılma tehlikesi ile karşı karşıya kalmasından çekinmekteydi. Bu sebeple Şura gazetesi Birinci Balkan Savaşına denk gelen bayram kutlamalarının Balkanlarda yaşanan felaketi göz önünde bulundurarak mütevazi bir şekilde yapılmasını istiyordu. Ayrıca Balkanlarda ve özelikle Bulgaristanda Türklere karşı yapılan katliam ve eziyetler ise gazetelerde açıkça anlatılmaktaydı ve öldürdükleri Türk siviller önünde gururla poz veren Bulgar komitacılarının vahşeti eleştirilmekteydi. Ahsanov konuşmasının sonucunda Ermeni meselesinin sık sık gündeme getirilmesine karşın Balkanlarda Müslümanların maruz kaldığı katliam ve insanlık dışı muamelelerin göz ardı edilmesini eleştirdi.

Askeri Tarihçi Denis Kozlov ise Birinci Dünya Savaşı öncesinde ve savaş sırasında

Karadenizdeki Osmanlı-Rus mücadelesini üzerine bir bildiri sunmuştur. Tataristan Bilimler Akademisi üyesi Gulnara Rafikova ise Alman asıllı bir Rus vatandaşı olan Adel Andersonun günlükleri üzerine bir değerlendirme yaparak savaş sırasında Rusyada yaşayan Alman kökenli Rus vatandaşların savaşa bakışları hakkında bilgiler verdi. Ankara Üniversitesinden Profesör Özlem Parer ise Bolşevik Devrimi sonrası Rusyadan kaçmak zorunda kalan ve Beyaz Rusların İstanbuldaki yaşamları üzerine bir bildiri sunmuştur. Bolşevik Devrimi sonrasında gerçekleşen Rus iç savaşını Bolşeviklere karşı kaybeden eski aristokrat zümre aileleri ile birlikte ülkeyi terk etmişti ve bunlardan önemli bir kısmı da bir süre İstanbulda kalmıştı. Kültür, sanat ve moda gibi alanlarda İstanbuldaki yaşama önemli katkılarda bulunan beyaz Ruslar, İstiklal Caddesindeki Çiçek Pasajına da dolaylı olarak bu adın verilmesini sağlamışlardı. Sakarya Üniversitesinden Haluk Selvi ise Osmanlının Rusya ile savaşa girmesinin ardından Çarlık Dışişleri Bakanlığı tarafından propaganda amacıyla yayınlanan Turuncu Kitap hakkında bir bildiri sunmuştur. Propaganda amacı taşıyan kitapta yer alan belgelerin yer yer tahrif edildiği ve tek taraflı bir anlatıma sahip olduğuna değinen Selvi ayrıca bu kitaba Osmanlı kamuoyunda verilen tepkilerden de örnekler vermiştir. Yıldız Teknik Üniversitesinden Mehmet Hacısalihoğlu ise Rusya ile Osmanlı arasında yapılan savaşların Doğu Karadeniz Bölgesindeki halkın kolektif hafızası üzerinde bıraktığı etki üzerine bir bildiri sunmuştur. Galatasaray Üniversitesinden Rıdvan Akın ise Birinci Dünya Savaşının iki önemli sonucu olan Bolşevik ve Türk devrimleri üzerine bir bildiri sunarak bu devrimlere karşılaştırmalı bir açıdan bakmıştır. Son konuşmacı olan Samsun On Dokuz Mayıs Üniversitesinden Nedim İpek ise Savaşın hem Osmanlı hem de Rusya Nüfusuna olan etkileri üzerine bir değerlendirme sunmuştur. Savaşın demografik açıdan her iki ülkeyi de çok ciddi anlamda olumsuz etkilediğine değinen Nedim İpek, her iki ülkede de doğum oranın ve tarımsal ve sanayi üretiminin kısa vadede önemli oranda azaldığına dikkat çekmiştir. Kapanış konuşmasını yapan Moskova Devlet Üniversitesinden Natalya Ulçenko ise tüm katılımcılara yaptıkları bilimsel katılardan ötürü teşekkür etmiş ve akademik alandaki işbirliğinin devam etmesi temennisinde bulunmuştur.

Bilindiği üzere benzeri bir toplantı 12-14 Kasım 2015 tarihlerinde Rus ve Türk akademisyenlerin katılımıyla İzmirde yapılmıştı. Bu suretle AVİM ve TTK ile RTK ve Rus Bilimler Akademisi Şarkiyat Enstitüsü arasında başlamış olan bilimsel ve akademik işbirliği Moskova toplantısında kurumsallaşma yolunda mesafe kat etmiş olmaktadır. Gerek konusu, gerek içeriği itibariyle hayli ilgi toplayan Moskova Sempozyumu, Türk-Rus tarih çalışmaları konusunda atılacak birçok adımın bulunduğunu göstermektedir. Bu itibarla ilgili Türk ve Rus tarih çalışmaları kurumları ekseninde gerçekleştirilebilecek bir kurumsallaşmanın her yönden yararlı ve gerekli olduğu değerlendirilmektedir.

Yazar Hakkında :

Atıfta bulunmak için: AVİM, . 2026. "AVİM, TTK, RUS TARİH KURUMU VE RUSYA BİLİMLER AKADEMİSİ ŞARKİYAT ENSTİTÜSÜ İŞBİRLİĞİ İLE MOSKOVA'DA 'I. DÜNYA SAVAŞI VE XX. YÜZYILIN BAŞINDA TÜRK-

RUS İLİŞKİLERİ' BAŞLIKLI KONFERANS HAKKINDA DEĞERLENDİRME YAZISI." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2018 / 33. Nisan 13. Erişim Kasım 21, 2026. https://avimbulten.org/public/tr/Yorum/AVIM-TTK-RUS-TARIH-KURUMU-VE-RUSYA-BILIMLER-AKADEMISI-SARKIYAT-ENSTITUSU-ISBIRLIGI-ILE-MOSKOVA-DA-I-DUNYA-SAVASI-VE-XX-YUZYILIN-BASINDA-TURK-RUS-ILISKILERI-BASLIKLI-KONFERANS-HAKKINDA-DEGERLENDIRME-YAZISI

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır